

Yurda Dönen İşçi Çocukları için Açılan Uyum Kursları ve Düşündürdükleri

S. Savaş BÜYÜKKARAGÖZ (*)

Türkiye'den yurtdışına resmen 1961 yılında Federal Almanya ile imzalanan «İşgücü Anlaşması» ile işçi gönderilmeye başlanmıştır.

Halen yurtdışında bulunan nüfusun % 64,6'sı Federal Almanya'da % 6,4'ü Hollanda'da, % 6'sı Fransa'da bulunmaktadır. Arap ülkelerinde bulunan Türk nüfusu da yurt dışındaki nüfusun % 13,7'sini oluşturmaktadır. Yurt dışında bulunan toplam vatandaş sayısı 2,4 milyonu geçmektedir. Yurt dışında bulunan 0-19 yaş arasındaki işçi çocuğu sayısı 1984 yılında 862.000'i geçmiştir (DPT, 1985, ss. 317. 322).

1983 yılından bu yana yurt dışındaki işçilerimiz arasında işsiz sayısında büyük artışlar görülmeye başlanmış, bu sayı 160.000'e yükselmiştir. Türk işçileri arasındaki yaygın işsizlik, işçi istihdam eden ülkenin dönüşleri teşvik eden politikası ve kamu oylarının tutumu kuşkusuz ki işçilerimizi dönüşe zorlamaktadır. Dönenlerin 1/3'nün aktif nüfus 2/3'ünün ise aile fertlerinden meydana geleceği tahmin edilmektedir (DPT 1985, s. 318).

İşte işçilerimizin kesin dönüşleri, istihdam sorunu ile birlikte sosyal güvenlik, konut ve bizce çok önemli bir sorun olan işçi çocuklarımızın eğitim sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Farklı eğitim uygulamalarından gelen bu çocukların önemli ve ortak bazı sorunları vardır. Her şeyden önce buldukları ülkenin dilini ve Türkçe'yi yeterince bilememektedirler.

Yurda dönen bu çocukların yaş, cinsiyet, eğitim durumları homojen değildir. Bu durum, işçi çocukları için alınması gereken önlemleri zorlaştırmaktadır (Komisyon, 1984, s. 131).

(*) S. Ü. İlahiyat Fakültesi, Öğretim Görevlisi.

İşçilerimizin çoğunluğu daha çok kırsal alandan yurt dışına gitmişlerdir. Yapılan bir araştırma, yurt dışından dönmek isteyen işçilerimizin büyük kentlere ve metropoliten alanlara yerleşmek eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır (Türkdoğan, 1984). Haliyle çocuklar, yeni çevrelerine uyum zorluğu çekebileceklerdir.

Çocuğun önceden bulunduğu ülke ile ülkemiz arasındaki eğitim sistemlerinin farklılıkları da uyum güçlüğüne yol açmaktadır.

Çocukların daha önce buldukları ülkenin öğretmen ve öğrencileriyle ilişkileri ve disiplin anlayışları ülkemizden farklıdır. Bu farklılıklar ise uyum güçlüklerine neden olmaktadır.

Uyum Kurslarına İlişkin Genelgeler ve Uygulamalar

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, 8.12.1983 tarih ve 18804 sayılı bir genelge ile yurda dönüş yapan işçi çocuklarımızın okullara kaydedildiklerinde, Türk dilini öğrenmeleri konusunda alınacak önlemleri sıralamaktadır. Bu genelge ile Bakanlık; ortaokul, lise ve dengi okullarımızda Türkçe ve Türk Dili dersleri için yetiştirici kurslar düzenlenmesini, öğretmenlerin derslerde de bu öğrencilerle özel olarak ilgilenmelerini okullardan istemektedir. Bakanlık aynı genelgede çocukların psiko-sosyal problemlerinin çözümünde özel eğitim uzmanlarından yararlanılmasını ön görmüştür. Ancak, uygulamaları izlediğimizde ve konu ile ilgilenen okul yöneticileri, millî eğitim müdürlüğü ilgilileriyle yapılan görüşmelerden şu sonuca varmak mümkündür: Yurda dönüş yapan işçi çocuklarımızın kaydoldukları okullarda sayılarının az olduğu, sınıf ve yaş farklılıklarının da var olduğu gözönüne alınarak değişik sınıf ve şubelere dağıldıkları bir gerçektir. Haliyle bir sınıf içinde bir küme oluşturacak kadar yeterli sayıda öğrenci olmadığından, ders öğretmenleri, bu öğrencilerden bir küme oluşturup onlarla ilgilenememektedirler. Bireysel olarak öğretmenlerin çocuklarla meşgul olmaları da genelde istenilen sonucu vermemektedir.

Yukarıda belirtmeye çalıştığımız ders içi çalışmaların yanı sıra Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı 1984 yılında valiliklere 379-158-84 sayılı bir genelge göndermiştir. Bu genelgede, Batı Avrupa ülkelerinde devam eden ekonomik kriz nedeniyle yurda dönüş yapan işçi çocuklarının sayısında önemli artışlar görüldüğü ifade edilmektedir. Aynı genelge ile bu çocukların topluma uyumları için, öncelikle 13 Ağustos-14 Eylül 1984 tarihleri arasında uyum kurslarının açılması öngörülmüştür. Genelgede, önceden yurt dışında görev almış öğretmenlere kurslarda öncelikle görev verilmesi de istenmiştir. Bu genelge ile düzenlenecek kursların «Türkçeyi hiç bilmeyen veya çok az

bilenler» «Türkçe bilen, sözlü ve yazılı anlatımı yeterli olmayanlar» şeklinde grublandırılmaları öngörülmektedir. Folklor, müzik, rehberlik çalışmalarına da programda yer verilmesi istenmektedir. Böylece sadece Türkçe kurs programları değil, Türk toplumuna ve kültürüne uyum için gerekli çalışmalara da bu programda yer verilmektedir. 1984 yılında Türkiye genelinde Adana, Afyon, Amasya, Ankara, Antalya Aydın, Balıkesir, Burdur, Bursa, Çorum, Denizli, Edirne, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kırşehir, Konya, Malatya, Manisa, Nevşehir, Niğde, Ordu, Sakarya, Samsun, Sivas, Tekirdağ, Tunceli, Zonguldak olmak üzere 32 ilde uyum kurslarının açıldığı görülmektedir. Bu illerde açılan kurslara toplam 2602 öğrenci katılmıştır (M.E.G.S.B.'nin Hazırladığı Liste, 1984).

Bir örnek oluşturması açısından, Konya ilinde 13 Ağustos-14 Eylül 1984 tarihleri arasında uygulanan kursdan söz etmek gerekirse: MEGSB, Konya Valiliği'ne 1.8.1984 tarihinde bir telgraf çekerek 20 öğrencilik bir kontenjanın Gazi Lisesi'ne sağlandığı, 20 öğrencinin başvurusu halinde kursların açılacağı ifade edilmektedir. Kurs boyunca Gazi Lisesi'nde 34 öğrenci kurs görmüştür. Bu öğrencilerden 5 kişi ilkokul 4. sınıf, 2 kişi ilkokul 5. sınıf, 4 kişi ortaokul 1 sınıf, orta 2. sınıf 2 kişi, yine 2 kişi ise lise 3. sınıftır. Bunların 9 adedi Türk dilini az, 16 adedi orta, 9 adedi de iyi seviyede bilmektedir (Gazi Lisesi'nin 10.8.1984 tarih ve 1883 sayılı yazısı). Gazi lisesi, uygulamalar sırasında karşılaştığı problemleri dile getirmiş olmakla birlikte bu okuldaki uygulamayı Türkçe ve Matematik dersleri öğretmenlerinden birer öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Gazi Lisesi'ndeki bu kurs, daha çok öğrencilerde görülen eksiklikleri giderecek nitelikte uygulanmıştır. Öğrenciler, farklı ülkelerden, farklı kültürel ve sosyal çevrelerden geldikleri için bu öğrencilerin kurslara uyum sağlama-ları (öğretmen ve yöneticilerin gözlemlerine göre) oldukça zor olmuştur. Her ne kadar M.E.G.S.B'ca hazırlanan Türkçe kılavuzlarda rehberlik, müzik, folklor çalışmalarına yer verileceği belirtilmiş ise de uygulamada bu etkinlikler gerçekleştirilememiştir.

1985 yılında da yurtdışından dönen işçilerimizin çocuklarının eğitim sistemimize ve toplumumuza uyum sağlamalarını kolaylaştırmak amacıyla, 24 Haziran-23 Ağustos 1985 tarihleri arasında 2 ay süreli kurslar açılması MEGSB'ca 25.4.1985 tarih ve 17233 sayı ile Ortaöğretim Genel Müdürlüğünde hazırlanan bir genelge ile valilerden istenmiştir. Anılan genelgede, kursların 67 ilde yatılı ve gündüzlü okullarda olmak üzere 30 bin yatılı 15 bin gündüzlü toplam 45 bin öğrencilik kapasitenin hazır hale getirildiği belirtilmiştir. İl ve ilçe merkezlerinde kursların açılmasında; en az 1- öğrencinin müracaatının ye-

terli olacağı, sınıf mevcutlarının 25 öğrenciyi aşmayacağı aynı genelge ifade edilmiştir. Kurslarda tecrübeli, gönüllü, emekli, yurtdışında görev yapmış öğretmenlerden yararlanılabilineceği ifade edilmiştir. Kurslarda Türkçe, Matematik derslerinin okutulacağı belirtilmektedir, kursların açıldığı yerlerde gençlik kampları ve spor tesislerinden yararlanılması istenmektedir.

Şimdi Konya bölgesinde açılacak kurs planı ve uygulamalara bir göz atalım: 1985 yılında, Konya Gazi Lisesi, Ereğli, Hadim, Karaman ve 60. yıl liseleri ile İvriz Öğretmen Lisesinde toplam 1298 öğrencilik bir kapasite yaratılmış; bu yıl açılan kurslara sadece Gazi Lisesi'nde 11 öğrenci katılmış, diğer okullara hiç başvuru olmamıştır. Bu durum, oldukça düşündürücüdür. Acaba neden gün geçtikçe kurslara karşı ilgi azalmaktadır? Bu soruya cevap aradığımız takdirde çeşitli nedenlerin varlığını kabullenmemiş gerekecektir. Şöyle ki:

— Yurda dönüş yapan öğrenci velilerinin pekçoğu ilçe ve kırsal alanlara dağılmışlardır. Dağınık yerleşim bölgelerinde bu kurslar açılmamaktadır.

— Yurda dönüş yapan işçi ailelerinin bir kısmı bir süre sonra geri dönüş yapmak düşüncesi içinde olduklarından, çocuklarını yatılı okullara bırakmakta sonra da çocuklarıyla yeterince ilgilenmemektedirler. Yatılı okulları pratik çözüm yolu olarak gören bu ailelere kurslar cazip gelmemektedir.

— Sınır kapılarından başlayacak şekilde, işçilerimize uyum kurslarının açılacağı yeterince duyulmamaktadır (*)

Yukarıda sıraladığımız nedenler, kısa süreli kursların öğrenciye sağlayacağı yararları velilere kabul ettirmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Varılan sonuçlar, istenen düzeyde olmadığına göre kursların devam edip etmeyeceği, uygulamaların yeniden gözden geçirilip geçirilmeyeceği gibi konuların yeniden ele alınması gereklidir kanısındayız.

Sonuç olarak diyebiliriz ki : a) Açılan kursları sadece Türkçe ve matematik derslerinde öğrencileri yetiştirebilecek birer araç olarak düşünmemek gerekir. Kurslar, çevre gezileri, müzik ve folklor faaliyetleri, rehberlik çalışmalarıyla zenginleştirilmelidir.

b) Kurs açılacak okullar, kursların açılış tarihleri, kursların amaçları kitle haberleşme araçlarıyla yaygın bir şekilde duyurulmalıdır.

(*) Konya Millî Eğitim Gençlik ve Spor Müdürlüğü ilgilileri ve bazı öğrenci velileri ile yapılan görüşmeler sonucunda bu kanaya varılmıştır.

c) Kurslarda uygulanacak programların geliştirilmesi için süreklili çalışmaları yapılmalıdır.

d) Bir yandan kurs programları düzenlenirken, çeşitli bölgelerde başta Almanca olmak üzere yabancı dille öğretim yapan yatılı Anadolu Liselerine benzer yatılı bölge okulları açılmalıdır. Bu tür okullar vasıtasıyla öğrenci velilerinin çocuklarını yatılı okullara verme eğilimleri de karşılanmış olacaktır.

Yatılı okullar yurt dışında bulunan aileler tarafından olduğu kadar yurda dönüş yapan işçi aileleri için de güvenilir kurumlar olarak görülmektedir (Millî Eğitim Sempozyumu, 1984, s. 190).

KAYNAKLAR

- DPT. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Çalışma Hayatının Düzenlenmesi: DPT: 1940. D İ K. 304. AnkaGra: 1983.
- DPT. Yurt Dışındaki İşçilerimiz ve Çocuklarının Eğitim Sorunu. Ankara: Sosyal Planlama Dairesi Başkanlığı, 1982.
- DPT. 1985 Yılı Programı. Yayın No: DPT: 1981. Ankara: 1985.
- M.E.G.S.B. Yurtdışındaki İşçi Çocuklarının Din Eğitimi ve Yurda Dönüşlerinde Karşılaşabilecekleri Sıkıntılar ve Hal Çareleri (Komisyon Raporu) Ankara: 5 Temmuz 1984.
- M.E.B. 8.12.1983 tarih ve 18804 Sayılı Genelge.
- M.E.G.S.B. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü. «Yurda Dönen İşçi Çocukları İçin Açılan Türkçe Yetiştirme Kursları» Hakkında Genelge. Ankara: 9.8.1984
- M.E.G.S.B. Konya Gazi Lisesi Müdürlüğü'nün, «Yurt Dışından Gelen İşçi Çocuklarının Türkçe Dil Kursları Hakkında» Konya Millî Eğitim Müdürlüğüne Yazdığı 10.8.1984 tarihli, Resmî Yazı
- M.E.G.S.B. Orta Öğretim Genel Müdürlüğü, 25.4.1985 gün ve 379.85/17233 Sayılı Genelge.
- Millî Eğitim Sempozyumu. 20 21.22 Ocak 1984, Tercüman. İstanbul: 1985. Türkdoğan, Orhan, İkinci Neslin Dramı. İstanbul: Orkun Yayınları, 1984.